

Recuperació dels “Pastors Cantaires de Betlem”

de Mossèn Joan Abarcat

Daniel Rocavert Toscas. Centre d'Estudis de Castellar - Arxiu d'Història

Introducció

El Centre d'Estudis de Castellar – Arxiu d'Història és, com a centre d'estudis, molt jove. Té, però, una llarga vida com a Arxiu d'Història. Agraïm la possibilitat que ens ha brindat la Fundació Bosch i Cardellach de participar en aquests cursets sobre el Patrimoni Immaterial del Vallès i estrenar-nos com a Centre d'Estudis. Ho fem com a part del grup de gent que va tirar endavant aquest projecte, que no hauria estat pas possible sense la participació de molta gent, ja fos a títol personal o formant part d'entitats.

Us parlaré, també, com a membre de l'entitat La Pedra Fina, que va ser la que hi va posar la primera pedra (fina, és clar). La Pedra Fina és una entitat castellarenca d'arrel republicana i esquerranosa, amb ganes d'estimular l'esperit crític i els valors d'una societat oberta i culta.

La meva exposició serà sobre el treball realitzat d'un projecte que s'ha desenvolupat en el transcurs de tres anys, a fi de «recuperar» (deixeu que posi cometes el 'recuperar', més endavant ja veurem per què) l'obra de Mn. Joan Abarcat i Bosch *Els pastors cantaires de Betlem*. I recuperar-la amb un nivell de qualitat suficient per a poder-ne constatar la seva vàlua, tot aprofitant una efemèride

prou important com fou la dels cent anys de la seva estrena, que ens havia de servir per promoure un reconeixement a l'autor i per presentar-lo a les noves generacions, bo i situant-lo en l'espai que li correspon dins la història de Castellar. Això va culminar amb un acte a l'Auditori de la vila, on es va fer un breu recorregut per la seva obra i es va presentar un llibre de la seva biografia novel·lada escrita durant aquest any per Jacint Torrents expressament per a la commemoració.

Gestació del projecte

Quan La Pedra Fina va tenir la idea d'endegar aquest projecte, el que primer ens vàrem plantejar va ser de connectar amb persones coneixedores de les matèries sobre les quals està bastida l'obra dels pastorets: text, música i dramaturgia. Des de la nostra entitat sempre hem buscat la col·laboració i l'ajut de tothom, perquè nosaltres sols poc podríem fer. I us he de dir que, si no sempre, gairebé sempre l'hem trobat.

Vàrem connectar amb diversos especialistes: Joan Sellent, castellarenc –encara que el tingueu aquí a Sabadell–, traductor teatral de primer ordre; Carles Miró, castellarenc d'adopció i santcugatenc d'origen, músic violinista, director d'orquestra i en aquell moment director del Conservatori de Sant Cugat; i en Jeroni Oller, també de casa però resident a Sentmenat, director teatral d'àmplia trajectòria per molts teatres de la comarca. Com podeu veure, Vallès en estat pur.

Ens vàrem posar a treballar conjuntament amb l'Arxiu d'Història de Castellar (ara Centre d'Estudis de Castellar - Arxiu d'Història) i amb l'Arxiu Parroquial, que amb l'avinentesa del centenari de l'estrena ja havien començat a cercar i ordenar el fons de Mn. Abarcat. Entre l'Arxiu d'Història, amb el Joan Roura

digitalitzant-ho tot, i l'Arxiu Parroquial, amb el Jordi Pinyot al capdavant del fons musical, es va poder digitalitzar tota l'obra de Joan Abarcat, tant la musical com la literària. Amb aquesta documentació el Centre d'Estudis - Arxiu d'Història va connectar amb el musicòleg Josep Maria Gregori i Cifré, catedràtic de musicologia de la Universitat Autònoma, que està treballant en la seva correcta catalogació dins l'Inventari dels Fons Musicals de Catalunya (IFMuC).

O sigui que abans (com aquell qui diu) de fer res del que anàvem a fer ja s'havia fet molt pel patrimoni immaterial de Castellar del Vallès. I per posar-lo en valor no hi ha res com usar-lo.

En aquest primer pas, la nostra idea era estudiar el potencial que tenia l'obra per intentar de posar-la en escena amb la màxima qualitat de què fóssim capaços, per tal que arribés a ser un referent local i un atractiu de visita per la comarca, juntament amb els Pessebres de la Capella de Montserrat i el Pessebre Vivent de Sant Feliu del Racó, potenciant així el cicle nadalenc, que amb el Concert de Corals i d'altres activitats de les entitats locals faria molt més atractiu el poble per a nadius i forans.

Tenim un poble que voreja els 23.000 habitants. No en tinc estudis, però per l'experiència de participació que en tinc diria que unes tres quartes parts hi vénen a dormir. El seu referent més proper és Sabadell. Per tant, a Castellar ens calen referents: identitaris i de pertinença.

L'autor i l'obra

L'autor dels nostres pastorets, Mn. Joan Abarcat, va ser un capellà que ens va venir de Tortosa l'any 1899. Va prendre col·lació del benefici de Sant Josep com a organista de la parròquia de Sant Esteve de Castellar, sufragat per Emília Carles, vídua de Tolrà,

marquesa de Castellar. Mn. Joan va ser un personatge actiu en la vida del Castellar d'aquells anys, molt atent al pols del país en uns moments realment convulsos. Era un home molt estimat, l'empremta del qual es va deixar notar. No ens entretindrem gaire en la seva biografia, per altra banda prou interessant, ja que de fer-ho correríem el risc de quedar-nos a mitges en el que volem explicar avui.

Seguint la descripció que Joan Sellent fa de la seva obra:

Els Pastors Cantaires de Betlem són uns pastorets musicals, plenament adscrits dins la tradició de la sarsuela catalana. Tenen els ingredients bàsics de tots els pastorets: si el Lluquet i el Rovelló són la parella còmica de Folch i Torres, per als castellarencs, en canvi, les dues figures centrals de la funció són el Xiripiga i el Xiribec. Juntament amb la colla de pastors de la contrada (Elies, Neftalí, l'avi Simó, Samuel...) i un cor de joves pastores que els fan de contrapunt [...] Com ja suggereix el títol, però, aquests pastors de Castellar aprofiten la més mínima ocasió per arrencar-se a cantar (i els dimonis, per no ser menys, també).¹

L'obra dels pastorets cantaires de Betlem és, doncs, un producte conseqüència d'una moda: la sarsuela. És l'expressió més genuïna del teatre popular català: els pastorets. Busca, des del principi, la cohesió social i la culturització a redós d'una associació obrera-catòlica. Es converteix en patrimoni del poble, de tot el poble, quasi des del seu naixement. En un moment determinat, però, també funciona com a catequesi de la religió catòlica. Ara ho explicarem fent una mica d'història.

Història de les representacions.

Intentaré fer unes pinzellades que suggereixin conceptes, ja que una història explicada cronològicament i en detall és, en aquest

espai de temps, impossible. El perill és que em pugui quedar tendenciosa. És clar que la Història ja ho té això.

En uns *Apunts sobre la història dels Pastorets de Castellar*, publicats a la revista Plaça Vella,² Gener Martí en fa un estudi exhaustiu i divideix en tres èpoques el període que va de 1916 a 1991, any de la publicació de l'estudi. Podríem afegir-hi ara una quarta època que aniria del 1992 al 2016. La primera època aniria de l'estrena, el 1916, fins al començament de la Guerra Civil, el 1936. La segona, del final de la guerra, el 1939, fins el 1962, any en què es van deixar de fer. La tercera època arrenca del 1986 amb la represa a l'Esplai Xiribec. La quarta època que hi afegim nosaltres, a partir del 1992, seria la de la consolidació dels pastorets de Colònies i Esplai.

Els Pastors Cantaires de Betlem es van estrenar al Patronat Obrer de Sant Josep el 31 de desembre de 1916, sota la direcció i la batuta del mateix mossèn Joan Abarcat, i en el mateix espai es van

Els Pastorets els anys 20 (Font: revista Plaça Vella, nº 33. Nadal 1991)

anar succeint les funcions nadalenques fins el 1936.

En Salvador Ventura juntament amb el Ton Girbau (més conegut com el Ton Pintor) varen ser els actors que van marcar època representant els dos personatges centrals. En el meu imaginari personal, el Xiripiga i el Xiribec són, encara ara, el Ton Pintor i el Salvador Ventura. Aquest darrer, als 74 anys, en una entrevista feta el 1989 en un monogràfic de la revista Plaça Vella dedicada a l'Esbart Teatral de Castellar, ens ho explica així:

Vaig començar a sortir als Pastorets quan tenia 7 anys. Cantava a l'escolania de mossèn Joan i ens va agafar per fer de dimonis. Ens posàvem les faldilles de l'àvia, les monges ens feien una cucurutxa vermella amb unes banyes, i au!, a fer de dimoni. Aquella època era molt familiar. Actuàvem al Patronat. [...] No n'hi havia de música, encara [...]»³

Bé, sí que n'hi havia de música, el que no hi havia era orquestra, ja que ell mateix ens diu:

Mossèn Joan tocava el piano i prou. Fins l'any 1939 no hi va haver música en directe. A partir de llavors, ja hi havia l'orquestra «Els Hidalgos».

En aquesta orquestra hi tocaven músics que havien après solfeig amb mossèn Joan, que els feia classe de franc sortint d'escola. Els Hidalgos del Vallès van ser la continuació d'orquestrs anteriors, conegudes com els The May Jalem Jazz, després The Laletan's Jazz i, després de la guerra, Imperio (no podia ser d'altra manera). Sembla que, de fet, es volien anomenar Cavallers del Vallès, i per les circumstàncies que tots coneixem es van quedar amb Hidalgos. Coses de l'època!

Continua Salvador:

La millor època, per mi, va ser de l'any 1952 al 1956, quan ja ho

va organitzar l'Esbart Teatral. [...] Aquí ja ens vàrem ajuntar el Cor Parroquial, el Pomell Artístic i el Cor Castellarenc. Com que no ho podíem fer a l'Ateneu (estava mig ensorrat) ens van deixar el Califòrnia (un cine-teatre privat, molt gran).

Tal com diu en Ventura, doncs, la cosa ja era «de lo millor», com aquell qui diu tot un espectacle.

Per tant, és aquí on podríem dir que els *Pastors Cantaires* ja esdevenen de tots, amb la col·laboració de totes aquestes entitats: Cor Parroquial, Cor Castellarenc, Pomell Artístic (grup de teatre que pertanyia al Centre Parroquial), Esbart Teatral, i una infraestructura privada com el cine/teatre Califòrnia, amb la qual cosa es pot parlar d'una implantació transversal a la societat castellanca.

Com que en l'època en què va ser creada l'obra les dones (si no eren actrius professionals) tenien vedats els escenaris, en els pastorets de Mn. Joan la participació femenina es limitava a la

Representació d' "Els Pastors Cantaires de betlem" al 1953, en el Cine-Teatre Califòrnia de Castellar del Vallès (ja desaparegut) (Font: col·lecció privada)

Mare de Déu. Més endavant, per fer-ho encara més integrador i obrir-ho a les dones, l'Alfons Gubern, prou conegut aquí a Sabadell com a pintor i mestre, va escriure un quadre escènic que es deia «Buscant estatge».

Aquesta etapa dels pastorets aglutinava tota una activitat social al seu voltant: es creà el trofeu Xiripiga, que s'entregava a la persona que havia destacat més en el muntatge de cada any, en un sopar de germanor al Bar del Pi, restaurant de referència a Castellar durant molts anys.

Li pregunten al Salvador el perquè, segons ell, d'aquella aturada tant llarga:

—*Per què creus que no es fan, ara, els Pastorets?*

—*Perquè no hi ha gent que canti bé, ni orquestra. No ha anat pujant gent jove per poder-los continuar. És una llàstima, perquè la música i la lletra són fabuloses, millors que les d'en Folch i Torres. Per mi, aquests Pastorets són els millors del món.*

Doncs sí, el franquisme ens deixà un panorama desolador. Tal com diu en Ventura: no hi ha músics, no hi ha tradició de cant, no hi ha cors. A l'escola, de cantar, poc, i el que es canta va per uns altres viaranys.

També, però, perquè l'Esbart Teatral fa una parada de deu anys i la gent jove que agafa el relleu està molt verda per un projecte de massa envergadura, i quan potser hi ha més possibilitats se'n fa una lectura estrictament teatral, i des d'aquest vessant tenen poc atractiu. A més a més, el que es busca són uns pastorets en clau més infantil, per la canalla.

I l'aturada arriba fins el 1985, quan Colònies i Esplai els treuen de l'armari. La part de la història que comença amb la recuperació pel Moviment de Colònies i Esplai cal explicar-la en funció de la seva

evolució. És en aquesta evolució on s'expliquen les cometes que he posat al principi en la nostra «recuperació» perquè, evidentment, en el nostre cas no podem parlar de recuperació, cosa que sí que poden dir els de Colònies i Esplai, que els recuperen de l'oblit de més de vint anys. La nostra recuperació, en canvi, és des del punt de vista de recuperar l'obra tal com entenem que hauria de ser interpretada.

El Moviment de Colònies i Esplai recupera l'obra quan uns pares decidiren, el Nadal de 1986, de fer una activitat on fossin els pares que fessin una cosa pels nens, i no com és habitual per Nadal que són els nens els que fan activitats per als pares. Començaren muntant uns fragments dels pastorets, tenint en l'imaginari els de 1962, en els quals la música n'era part fonamental. Per falta de locals adients es representaren en diferents llocs: el gimnàs del col·legi de les monges, a l'església, i s'arribà a fer un pessebre vivent amb la temàtica dels pastorets.

El Moviment de Colònies i Esplai, a redós de la parròquia, va ser un moviment capdavanter a Castellar pel que es refereix a l'atenció a la canalla, mogut per una pila de pares. Això va representar, i potser encara representa, un moviment social, cívic, cristià catòlic d'èxit. La seva trajectòria al llarg de tants anys ha deixat empremta a la societat castellanca.

El fet que en un moment determinat fossin els catalitzadors (si voleu accidentals) de la recuperació dels pastorets, no vol dir que per altra banda no fossin anhelats per altres col·lectius no tan ben posicionats per poder-ho fer. El que això representa és que si en aquell moment l'Església capitalitzava bona part de la centralitat cívica participativa, ara la societat ha evolucionat cap a un major repartiment dels rols socials.

Si bé varen néixer en un entorn similar en el Patronat Obrer de Sant Josep, el seu moment d'entronització com a patrimoni immaterial del Poble s'esdevé amb la participació en el seu muntatge, als anys cinquanta, d'una varietat de grups socials, molts d'ells no adscrits a l'entorn parroquial.

Potser ara, a cent anys de l'estrena, hagués pogut ser el moment de plantejar-se aquesta recuperació per part d'un ampli espectre de la societat de Castellar, amb l'Ajuntament al capdavant. I en aquesta recuperació fer un esforç per la qualitat, crec, deguda al seu creador, que va lluitar amb les possibilitats que tenia al seu abast per anar representant any rere any els seus pastorets, fent els canvis i els ajustos necessaris segons les disponibilitats del moment.

Gener Martí, ànima viva de Colònies i Esplai i dels seus pastorets, en els 75 anys de la seva estrena i en el número monogràfic de la revista Plaça Vella dedicat a la celebració de l'aniversari, ens diu:

*La publicació d'"Els Pastorets cantaires de Betlem", del text i la música, esdevé una fita prou important, car permet de posar-los a l'abast de tothom, pot contribuir a recuperar-los i a l'ensems renovar-los en aquells aspectes que requereixen una actualització. Potser ha arribat el moment de reelaborar aquesta obra sense traïr l'esperit del seu autor, i el gènere líric en què està basada. Sabem que els Pastorets de Mossèn Joan requereixen un treball a fons que faci surar les seves possibilitats escèniques, musicals i del mateix text, adequant-les a les actuals tècniques teatrals tot respectant l'esperit i la tradició que encarnen.*⁴

Això passava l'any 1991, i aquí situaríem una quarta època que podríem anomenar de consolidació, però que no va anar pas en la direcció que ell mateix proposava. Explicaré una mica aquesta evolució citant unes declaracions de l'entitat, al setmanari

castellarenc L'Actual:⁵

A l'obra de teatre de l'Esplai Xiribec no hi falten els personatges que Abarcat va fer protagonistes: Xiribec, Xiripiga, l'Escuat, el Llucifer, els àngels, els pastors, l'avi Simon [...]. Nosaltres hi hem afegit el caganer, i també hi ha un acte zero on s'explica tot, perquè si no hi ha coses que cent anys després no s'entendrien.

Deixeu-me concretar aquest «tot». Tot és el Gènesi: el Paradís, la serp, la poma... S'hi afegeixen quadres com l'Anunciació. En un altre lloc d'aquestes declaracions hi diuen de manera equívoca que:

El títol original del muntatge era "L'adveniment de l'Infant Jesús"

i continuen:

però nosaltres vam acabar popularitzant el nom de Xiribec i Xiripiga, els pastors...

Faig un comentari al marge: és curiós que quan parlàvem d'aquests personatges en la meua joventut sempre els anomenàvem «Xiripiga i Xiribec», per aquest ordre. En canvi, en aquest cas preval en importància el Xiribec, que fins i tot és el que acaba donant nom a l'Esplai i a la Coral que va néixer al voltant dels pares que van engregar aquesta època. Tornem al setmanari:

Fent un pas enrere en la història, l'any 1963 els Pastorets d'Abarcat es van deixar de fer i van quedar oblidats. Va ser l'any 1985 quan l'esplai va integrar el nom de Xiribec a l'entitat, en motiu d'aquests pastorets. Des d'aleshores, l'esplai ha fet pastorets cada dos anys, intercalant-se durant els primers anys amb representacions de l'Esbart Teatral.

Cal aclarir que els de l'Esbart Teatral no eren els pastorets de mossèn Joan.

S'hi sumen 40 actors i actrius, entre dimonis i pastors, d'entre 5 i 14 anys. També hi participen alguns pares i predominen els joves,

hi participen actors i actrius d'entre 15 i 40 anys. L'objectiu de la representació de Colònies i Esplai no és buscar la perfecció sinó que cadascú ho faci tan bé com sàpiga. Tots, a l'escenari, actuen i canten.

Amb la incorporació d'aquests personatges i quadres, al nostre entendre, s'adapten a l'àmbit on són representats: una associació d'esplai catòlica. És aquí on veiem que surt la necessitat de fer pedagogia religiosa. Probablement, quelcom d'això també hi hauria en l'època de Mossèn Joan. Actualment, la gent no té tan clars els passatges de la Bíblia. Amb els pastorets es pot completar d'una manera amena i divertida el coneixement d'aquestes històries i alhora potenciar l'acció del bé contra el mal, essència de qualssevol pastorets. D'aquí el comentari que he fet al principi, que en un moment determinat, a més a més, els pastorets serveixen per fer catequesi.

Si en el seu inici aquells pares de la represa tenien com a patró els pastorets del 1962, que eren el referent dels que encara ells havien viscut, entenem que amb trenta anys no s'ha assolit de recuperar-los, ans al contrari, han derivat cap a un altre producte.

Però valgui un exemple per mostrar que la problemàtica de Colònies i Esplai és una altra. En el personatge de l'Elies, que el musicòleg Josep Maria Pladevall defineix d'aquesta manera:

Pel paper d'Elies, cal comptar amb un actor amb bona veu de tenor. Totes les seves intervencions tenen qualitat musical i utilitzen el registre superior.⁶

L'Elies de Colònies i Esplai en l'últim muntatge és un noi tartamut que no canta i aporta una vis còmica que poc té a veure amb el fill de l'avi Simon, noi assenyat que posa pau entre als altres dos pastors eixelebrats. En altres muntatges, l'avi Simon, el Patriarca del col·lectiu pastoral, l'home savi esdevé un vell xaruc i cec que

amb el seu gaiato crea situacions còmiques.

Res a dir, és una proposta, com pot ser qualsevol altra. I quan dic tot això en cap cas poso en qüestió la feina i l'efectivitat en el manteniment de l'existència dels pastorets en l'imaginari col·lectiu, ni el que ha representat per molta gent de vivència personal i col·lectiva la representació dels *Pastorets* durant aquests anys.

Projecte de recuperació

I ara, traient les cometes, recuperem l'estudi que Josep Maria Pladevall i Fontanet, en aquell moment professor del Conservatori de Sabadell, publicà a la revista *Artilletres*.⁷ En trec uns apunts:

Joan Abarcat i Bosch encapçala la partitura dels seus Pastors Cantaires de Betlem amb l'explícita denominació de «zarzuela navideña». No es tracta d'un terme gratuït sinó que respon fidelment, en caràcter i forma, a una obra d'aquest gènere.

El musicòleg en fa un estudi acurat i detallista, però em limitaré a

Acte Final "Xiribec i Xiripiga", Pastors Cantaires de Betlem . 30/12/2014 a l'Auditori Municipal Miquel Pont (Font: Colònies i Esplai Xiribec de Castellar del Vallès)

citar uns paràgrafs que apuntalen el nostre punt de vista:

Si bé la sarsuela està influenciada per l'òpera italiana, està immersa dins el corrent nacionalista en un intent de reconstrucció del teatre nacional. [...] És dins aquest context que cal situar "Els Pastors Cantaires de Betlem" de Joan Abarcat [...] L'obra, fruit de la seva època, neix en un moment de gran popularitat d'aquest gènere. [...] Sens dubte, podem afirmar que es tracta d'una obra, si bé senzilla, completa i d'una qualitat força interessant.

Però no ens ha de passar per alt un fet molt important. L'obra que ens ocupa mostra un aspecte fonamental que no està tractat tan a fons en altres obres d'ambient nadalenc: els pastors de Betlem que ens mostra Joan Abarcat són precisament, i no per casualitat, «cantaires». [...] Elies s'encarrega de dir-nos que «mentre un hom canturreja se li esvaeixen els mals humors, i fins els mals esperits no volen saber-ne res amb les dolces i tendres cantúries» i més endavant "(el cant) és l'aliment de l'ànima, puix amb els cants l'ànima llença lluny les cabòries emmalaltidores". Això no és un lirisme gratuït, sinó una declaració de principis: el cant és, doncs, un atribut que simbolitza la bondat i les virtuts idealitzades de la vida pastoral. No és Elies qui diu això, és el mateix Joan Abarcat, que creia de cor en les qualitats espirituals de la música, qui parla per boca d'ell.

Pladevall conclou amb una reflexió, que comparteixo plenament: *És vàlid avui sentir encara les cançons d'aquest pastorets cantaires? Creiem que sí, ja que la tradició fa possible la continuïtat d'aquests tipus de representacions sense tenir en compte els valors artístics que poden contenir text i partitura. Però des d'un punt de vista musical només serà vàlida la seva reposició si són respectades les intencions de l'autor i fins i tot si són superades les limitacions que el podia privar a la seva època d'obtenir el muntatge amb la qualitat desitjada.*

I acaba:

Quant als solistes, cal triar la veu adequada a cada personatge, tenint en compte que no es tracta d'una obra de teatre amb música, sinó d'una autèntica sarsuela. Caldrà no oblidar l'equilibri vocal del cor i els aspectes coreogràfics, a més d'una revisió del text. Pot obtenir-se així un espectacle complet i digne.

Com he dit, comparteixo totalment això i crec que puc dir el mateix de la resta de l'equip que vàrem iniciar aquest projecte. Crec que queda clara la proposta d'endegar el projecte de recuperació.

Després d'un intent de col·laboració amb Colònies i Esplai que no va quallar, pel fet que per part nostra haguéssim plantejat un càsting per seleccionar els actors que no va ser ben entès per part seva. Vàrem tirar endavant.

Any 2014

El primer any ens proposem treballar la música. La representació en format concert del 2014 va comptar amb la participació de l'Orquestra de Cambra Artcàdia de l'Escola de Música Artcàdia (que ha sigut una gran aliada en aquest projecte) i les corals castellarenques Xiribec i Sant Esteve, sota la direcció de Carles Miró, que ja havia fet un treball previ de revisió i arranament de les partitures originals.

Carles Miró ens descriu el seu treball d'aquesta manera:

Com a sarsuela, compleix amb les característiques de l'estil, incorporant solos, duos (algun de còmic) i cors cantats amb acompanyament instrumental alternats amb parts de text parlat i/o recitat. Aquests fragments musicats estan estructurats i desenvolupats a partir de la utilització de recursos compositius, a nivell harmònic, rítmic o melòdic molt usats i apreciats a l'època i d'un alt caràcter popular.

La revisió de l'obra està sent un procés entès en diverses fases. La primera és la revisió general de tota la música escrita per mossèn Abarcat i que hem pogut recuperar. Hem reescrit les partitures, incorporant o eliminant elements a partir de les anotacions del propi autor arribant a construir una base d'instrumentació sobre la qual poder treballar. A partir d'aquest moment podem ja escoltar les melodies reconegudes per tothom amb una coixí harmònic i unes textures sonores que encara fan reeixir més la riquesa de les veus.

El següent pas té com a objectiu d'ampliar la instrumentació i arribar a tenir la possibilitat d'escoltar aquesta magnífica música amb molts més matisos, sense obviar el caràcter popular i del «poble» que l'obra té. Per tant tenim com a objectiu dotar de recursos instrumental unes melodies riques i elegants dotant la obra amb la possibilitat que ja sigui a capella o amb qualsevol mitjà d'acompanyament, un piano, una guitarra, un petit conjunt instrumental o fins i tot una gran orquestra simfònica, aquest Pastors Cantaires puguin ser cantats, escenificats i gaudits per qui ho vulgui de forma fàcil i acurada i que esperem sigui del gust de tothom.⁸

En Joan Sellent va escriure uns petits textos que introduïen els temes musicals dins la història. Ell mateix i la Sara Scott els van llegir.

Amb tots aquest elements vàrem fer descobrir a molts castellarencs la força i la frescor de la música dels pastorets de Castellar. I amb aquesta feina, també deixàvem a disposició de tothom un format de concert o, si voleu, de cantata.

Any 2015

En una segona fase, a tot el component musical de l'obra (a partir dels mateixos arranjaments i la formació instrumental de l'any anterior, lleugerament augmentada) s'hi intercalen fragments de les escenes dialogades, seleccionats conjuntament per Joan Sellent i

Concert « Els Pastors cantaires de Betlem » any 2014. Coral Xiribec, Cor Sant Esteve i Orquestra Artcàdia, dirigits per Carles Miró. (Foto de Q. Pascual del setmanari L'Actual del 30/12/2014)

pel director escènic, Jeroni Oller. Els actors-cantants, seleccionats prèviament en uns càstings, van interpretar els seus papers en el context d'una dramaturgia esquemàtica, a mig camí entre el recitat i l'escenificació pròpiament dita, amb una escenografia austera, que jugava bàsicament amb els llums. L'acció escènica es desenvolupava davant del cor, que restava estàtic i anava vestit amb una espècie de túnica blanca per davant i negra per darrera que els convertia en dimonis negres recollint els braços cap endavant i en àngels blancs amb el braços aixecats.

Prèviament, Sellent ja havia reescrit tot el text amb una espècie de màgia que feia que tot anés més fluït sense que semblés que s'hi hagués tocat res. El text és un seguit de frases fetes i expressions populars que, per la procedència del seu autor, algunes són d'arrel més tortosina que vallesana. Moltes vegades, en les converses dels castellarencs hi surten espontàniament

expressions d'aquests pastorets.

La nostra intenció era obrir-ho tant com es pogués a la participació de tothom. Per això, vàrem creure que la millor manera era fer un càsting que donés la possibilitat de participar-hi encara que no es formés part de cap cercle o entitat. Avui, Castellar és un gran desconegut: no sabem què hi tenim. No vàrem, però, obtenir els resultats que esperàvem ja que, tot i presentar-s'hi aspirants, la majoria eren molt joves: no vàrem comptar que el referent dels pastorets és el de Colònies i Esplai, en els quals la majoria d'intèrprets són canalla o adolescents, i els que no coneixen els pastorets ni s'ho van plantejar. El problema sempre és el mateix: qui canta (que varen ser pocs) no actua, i qui actua no canta. Ens en vam sortir tan bé com vàrem poder. I crec que Déu ni do.

Les representacions del 2016, any del centenari

2016: ja som a l'any del centenari. L'aposta és fer-ho tot sencer. Com els altres anys, es compta amb una orquestra de músics professionals dirigida per Carles Miró. Aquest cop no hi ha cor, si més no estàtic, sinó que els protagonistes són reforçats per una bona colla de pastors que interactuen a escena. Uns quants han de fer de pastors i de dimonis, i fins i tot d'àngels: el canvi de vestuari és frenètic. El repartiment es compon d'actors-cantants castellarencs amb una llarga trajectòria escènica i una sòlida experiència musical —ja sigui com a solistes o com a membres de diverses formacions corals—, amb el reforç de joves veus que han vingut de fora i que esgrimeixen un currículum on figura, entre altres coses, la participació en el popular programa *Oh Happy Day* de TV3. L'escenografia va voler traslladar les trifulgues de pastors i dimonis als rodals de casa nostra, igual com ens tenen acostumats els pessebristes, amb els seus diorames del nostre paisatge. Uns

marges florits a la primavera i nevats a l'hivern. I al fons a la llunyania, la Mola.

El cineasta castellarenc Josep Vidal, va gravar en vídeo la funció sencera del centenari, així com fragments dels assajos i de les funcions del 2014 i 2015 i ho a editat en un DVD doble que està a l'abast de tothom.

Conclusió final: la Cultura Municipal

Com a rodolí no està malament, com a realitat ja és una altra cosa. La nostra idea, com he dit al principi, era que tota aquesta feina conduís a la recuperació d'un element del patrimoni immaterial de Castellar amb alguna fórmula o altra (ja fos en forma de patronat, fundació o associació, per exemple) que inclogués la participació de l'Ajuntament, el qual s'hauria de comprometre a garantir cada any la continuïtat de les representacions d'uns *Pastors cantaires...* més de Castellar que de Betlem. Això no ha

Funció del Centenari dels Pastorets Cantaires, Nadal 2016 a l'Auditori Municipal Miquel Pont de Castellar del Vallès. (Font: col·lecció privada)

estat possible perquè l'existència de les representacions bianuals dels pastorets de Colònies i Esplai, amb el muntatge que he descrit abans, no ha permès a l'Ajuntament de donar suport a aquest projecte amb il·lusió i determinació.

La gent de Colònies i Esplai ens va veure en un principi com una usurpació (que amb el temps ha anat matisant una mica), com un voler prendre'ls quelcom que ells havien salvat i preservat de l'oblit, cosa aquesta darrera que ningú nega ni dubta i que tothom els ha agraït. Des de bon principi vàrem defensar que era factible la convivència d'aquests dos pastorets. Els de Colònies i Esplai fan una funció i tenen una trajectòria històrica remarcable, i la versió que n'han fet difereix de la nostra i té indiscutiblement un públic. La proposta que nosaltres hem presentat volia esdevenir un tribut al capellà/músic que ens va llegar una obra que ens hem fet nostra i que voldríem que fos un referent de Castellar, que fossin *Els Pastors Cantaires de Betlem* però també de Castellar.

La representació del centenari la vàrem fer en dues sessions a la tarda. La varen veure sis-centes persones i més de cinquanta van participar en el muntatge. Per pagar l'orquestra de dotze músics, decorats, vestuari i quatre cantants, l'Ajuntament ens va subvencionar amb 800 € i ens va cedir l'Auditori fent-nos pagar a nosaltres els tècnics de llum i so, que han de ser obligatòriament els del mateix Auditori. En total, el pressupost va pujar a 9.000€. Vàrem fer-hi front amb els diners de les entrades (a un preu de 7€, preu mòdic per temps de crisi) i aportacions privades. La Secció Local d'Esquerra Republicana ens va eixugar el dèficit.

Moltes gràcies.

Notes

1. Sellent, Joan: “Un musical centenari”, *Núvol, Notícies*, 24.12.2016
2. Plaça Vella, nº. 33, Nadal 1991: Apunts sobre la història dels “Pastorets” de Castellar – Gener Martí i Motllor. Pag. 15 -Plaça Vella, nº. 33, Nadal 1991
3. Plaça Vella, nº 27, setembre 1989 – Salvador Ventura, el “Xiribec” dels “Pastorets” –Jordi Permany i Bellmunt – Pag. 32
4. Plaça Vella, nº. 33, Nadal 1991: Quarta època (1992- ...) – Gener Martí i Motllor. Pag. 39
5. L'Actual, 23/12/2016 - Cultura - 100 anys dels pastorets d'Abarcat - Marina Antúnez
6. PLADEVALL, J. M.: « La música en “Els Pastors Cantaires de Betlem”, *Artilletres*, núm.1, abril 1986, p. 18
7. PLADEVALL, J. M.: « La música en “Els Pastors Cantaires de Betlem”, *Artilletres*, núm.1, abril 1986, p. Pàgina 16
8. Miró i Altimira, Carles. Text de difusió per la xarxa.

